

EU-Croatia Joint Consultative Committee

EU- Hrvatska Zajednički Savjetodavni Odbor

7. sastanak, Bruxelles, 8. travnja 2010.

Pripremila: **Marija Hanževački**

Ekonomska i socijalna prava

Utjecaj globalne krize na ekonomska i socijalna prava

Budući je područje ekonomskih i socijalnih prava vrlo kompleksno i složeno, nemoguće je u kratkom vremenu prikazati cjelovito stanje u Republici Hrvatskoj tako da u ovom izvještaju nisu pokrivena sva područja već je naglasak stavljen na ključna područja (koliko je uopće moguće odrediti koje je ekonomsko ili socijalno pravo važnije).

U prosincu 2009. godine privremeno je zatvoreno Poglavlje 19. Socijalna politika i zapošljavanje temeljem kojega je zakonodavstvo koje regulira radne odnose usklađeno sa pravnom stečevinom EU. Samo usklađivanje zakonodavstva automatski ne jamči i poštivanje i osiguranje prava na rad, naknadu za izvršeni rad i pravične radne uvjete. U ovom izvještaju ne nalazi se popis svih zakonskih propisa koji su usklađeni sa pravnom stečevinom, a odnose se na ekonomska i socijalna prava. Naglasak je stavljen sa stvarno stanje.

Pravo na rad

Na žalost, gospodarska kriza koja je snažno pogodila Hrvatsku, koja je već dugi niz godina u krizi, stanje ekonomskih i socijalnih prava znatno je pogoršala. Tako da je jedno od osnovnih prava svakog građanina ozbiljno dovedeno u pitanje, a to je pravo na rad, pravičnu plaću i pravične radne uvjete. Iako je to pravo zakonodavno pokriveno i osigurano, odnosno zajamčeno svim građanima, trenutno stanje u Hrvatskoj pokazuje drugačije.

Iz tabele u privitku vidljiv je značajan rast broja nezaposlenih, no ono što se iz tabele ne vidi je da blizu 70.000 radnika u Hrvatskoj radi, a ne prima plaću, (u najvećem dijelu se radi o minimalnoj plaći), kao ni struktura nezaposlenih.

Gledano prema dobi, mlade osobe do 29 godina čine 32,5 % ukupne registrirane nezaposlenosti (103.127 osoba), osobe srednje radne dobi od 30 do 49 godina 41,6 % (132.082 osobe), a osobe od 50 i više godina 25,9 % (82.416 osoba). Uspoređujući s istim razdobljem prethodne godine nezaposlenost je porasla u svim dobnim skupinama, a najviše u onima od 25 do 29 godina (31,9 %) te od 30 do 34 godine (29,8 %), što je posebno zabrinjavajuće budući se radi o najproduktivnijem dijelu radnog stanovništva.

U veljači 2010. godine 88.594 nezaposlene osobe ili 27,9 % od ukupnoga broja nezaposlenih koristilo je novčanu naknadu. Broj korisnika novčane naknade povećao se u odnosu na prethodni mjesec za 1.100 ili 1,3 %, a u usporedbi s istim mjesecom prethodne godine za 18.664 ili 26,7 %.

Jedno istraživanje Svjetske banke pokazalo je kako se u Hrvatskoj promijenio „profil“ nezaposlene osobe, odnosno došlo je do određenih promjena u strukturi nezaposlenih: u nezaposlenosti su podjednako zastupljene žene i muškarci (u veljači 2010. godine bilo je 55,1% nezaposlenih žena, a u veljači 2009. žene su činile 61% od ukupno nezaposlenih); povećan je udio radnika najzastupljenije dobne skupine (25 -54 godina starosti); „novi“ nezaposleni imaju bolju naobrazbu i bolje kvalifikacije od „starih“ (više

profesionalaca, tehničara, kvalificiranih radnika, manje NKV radnika). Aktivne mjere za zapošljavanje ne mogu polučiti značajnije rezultate iz razloga što se nova radna mjesta rijetko otvaraju tako da trenutačno Hrvatski zavod za zapošljavanje najvećim dijelom provodi pasivne mjere, odnosno nezaposlenim osobama omogućuje primanje naknade za nezaposlenost, ukoliko imaju pravo na nju temeljem Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti.

Veća nezaposlenost imati će i izravan učinak na povećani broj siromašnih i beskućnika.

Zbog nedostatka kvalitetnih mjera za izlazak iz krize od strane Vlade RH, broj obrtnika, malih i srednjih poduzetnika koji su prisiljeni zatvarati svoje obrte i poduzeća se povećava, a time i broj nezaposlenih i ovisnih o pomoći države, bilo u obliku naknada za nezaposlenost ili socijalne pomoći, što je nedostavno za pokrivanje osnovnih potreba čovjeka, a kamo li obitelji, ukoliko su oba roditelja ostala bez posla.

Ekonomska politika u uvjetima krize

Sredinom prošle godine kao jednu od antikriznih mjera Hrvatski sabor je usvojio Zakon o posebnom porezu na plaće, mirovine i druge primitke temeljem kojega svi zaposleni koji primaju neto plaću i iznosu od 3.000,00 do 6.000,00 kuna plaćaju dodatni porez od 2% na neto plaću dok svi zaposleni koji primaju neto plaću iznad 6.000,00 kuna plaćaju dodatni porez od 4%. Također je i stopa poreza na dodanu vrijednost sa 22% povećana na 23%. Upravo je taj dodatni porez utjecao na potrošačku moć građana, odnosno ona se smanjila, a pod psihološkim utjecajem krize građani su dodatno smanjili svoju potrošnju za sve robe i usluge koje im nisu nužno potrebne te je prodaja roba i usluga doživjela daljnji pad. Sve se to odrazilo na proizvodnju, smanjenja plaća zaposlenih u proizvodnom sektoru te na zatvaranje proizvodnje i otkaze. Iako su sindikati, nevladine udruge i veliki broj građana zatražili ocjenu ustavnosti ovog zakona sa Ustavom RH, Ustavni sud je zaključio kako je Zakon u skladu sa Ustavom. U vrijeme pisanja ovog izvještaja Vlada RH odlučila je s 1. srpnja 2010. godine ukinuti posebni porez na plaće od 2%.

Nadalje, zbog pada narudžbi i prodaje dio poduzeća odlučio se na smanjivanje radnog tjedna, odnosno uvođenje neradnog petka, pogotovo u najugroženijim sektorima tekstila, drvo-prerađivačke industrije, građevinarstva. Vlada RH tim je poduzećima na inicijativu poslodavaca i sindikata pokušala pomoći donošenjem Zakona o potpori za očuvanje radnih mjesta kojim je država trebala pomoći u financiranju dijela obveza poslodavca prema radniku, no kriteriji koje poslodavci trebaju zadovoljiti kako bi mogli zatražiti ovu potporu previsoki su tako da je tek nekoliko poslodavaca uopće zatražilo ovu potporu. Međutim, zbog financiranja ovoga Zakona promijenjen je Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti na način da su smanjene novčane naknade za nezaposlenost (najviši iznos novčane naknade krajem 2009. godine iznosio je 100% minimalne plaće umanjene za obvezne doprinose u prva tri mjeseca korištenja naknade, tijekom preostalog vremena do jedne godine 80%, a trajna naknada do zaposlenja ili mirovine 60%), no iako potpore za očuvanje radnih mjesta u praksi nisu profunkcionirale, Vlada iznose naknada za nezaposlenost nije vratila na razinu od početka 2009. godine. Svi pokazatelji za 2009. godinu govore kako se kriza slomila preko radnika i u nedostatku kvalitetnih mjera od strane Vlade RH, ali i nedovoljnog znanja i vještina dijela menadžera u sučeljavanju s krizom, došlo je do zamrzavanja plaća, neisplate plaća, smanjivanja plaća i otpuštanja radnika.

U međuvremenu se povećala unutarnja nelikvidnost te je krajem siječnja 2010. godine ukupno registrirano 27.343 insolventnih pravnih osoba koje zapošljavaju 44.344 radnika s nepodmirenim obvezama u iznosu od 22,2 milijarde kuna. Kod obrtnika također je nastavljen trend rasta nepodmirenih obveza i broja insolventnih osoba. Krajem siječnja registrirano je 37.227 insolventnih obrtnika što je više za 16,0% u odnosu na isti mjesec 2009. godine, a zapošljavali su 23.592 radnika (rast od 15,9%). Ukupno nepodmirene obveze obrtnika su krajem siječnja iznosile oko 5,2 milijarde kuna. U takvoj situaciji kada se nelikvidnost povećava najugroženiji je radnik i njegovo pravo na pravičnu i dostojnu plaću jer će mu plaća ili kasniti ili ju neće dobiti, odnosno biti će mu otkazan ugovor o radu. Tako se radi o ukupno 27,4 milijardi kuna nepodmirenih obveza i gotovo 70.000 zaposlenih čija su radna mjesta izravno ugrožena zbog moguće propasti poslodavca. Te nepodmirene obveze od 27,4 milijardi kuna Hrvatsku opasno, alarmantno, približavaju katastrofalnoj 1999. godini kad su nepodmirene obveze u Hrvatskoj ukupno iznosile 28,7 milijardi kuna. Tada je, baš kao i danas, veliki dio tih neplaćanja

generiran iz tvrtki u državnom vlasništvu. Još uvijek očekujemo mjere Vlade RH kojima će zaustaviti trend neplaćanja i pokrenuti plaćanja nepodmirenih obveza kao jednu od mjera za izlazak iz krize.

Budući udar globalne ekonomske krize Vlada nije amortizirala zbog postojeće domaće krize koja joj je suzila manevarski prostor, gospodarstvo je zapravo prepušteno sudbini. Posebno je pogođen izvozni sektor, sva prerađivačka industrija, graditeljstvo i obrt.

Početkom 2010. godine Vlada, bez rasprave na Gospodarsko-socijalnom vijeću, utvrđuje modele financiranja mjera za gospodarski oporavak i razvitak. Cilj mjera je stvaranje uvjeta dugoročno održivom gospodarskom rastu, tj. očuvanje postojećih i stvaranje novih radnih mjesta, povećanje investicija, osiguranje zadovoljavajuće razine likvidnosti gospodarstva itd. Dva su osnovna modela financiranja: Prvi model u kojemu država aktivno sufinancira kreditne plasmane banaka u održive gospodarske projekte (putem Hrvatske banke za obnovu i razvitak – HBOR-a). Krediti prema ovom modelu namijenjeni su financiranju obrtnih sredstava, a potrebna sredstva osigurati će se koordiniranim djelovanjem Hrvatske narodne banke, poslovnih banaka i Vlade. Prema drugom modelu država putem jamstvenog fonda preuzima dio rizika novih kreditnih plasmana banaka prvenstveno za pokretanje investicijskih projekata koji bi trebali donijeti pozitivne učinke na gospodarstvo, ali dijelom i za kreditne plasmane za financiranje obrtnih sredstava i reprogramiranje kredita ugovorenih nakon 1. srpnja 2008. godine. Jamstva će se davati putem HBOR-a.

Kako bi pomogla dijelu građana koji žele kupiti stan, ali i sektoru graditeljstva, Vlada je početkom 2010. godine Hrvatskom saboru predložila Zakon o poticanju prodaje stanova. Tim se Zakonom u svrhu poticanja prodaje stanova radi prevladavanja nepovoljnog stanja u stanogradnji do 31. prosinca 2011. godine uređuje odobravanje zajmova te sklapanje i praćenje provedbe ugovora o zajmu koji se iz državnih sredstava daje prilikom kupovine stana. (od €100 - €300 po kvadratnom metru stana ovisno o cijeni kvadratnog metra). Na takav način država omogućuje građevinarima (izvođačima) da sa dobivenim sredstvima od prodaje stanova započnu novi ciklus izgradnje, zaposle svoje kapacitete i na taj način sačuvaju brojna radna mjesta. Međutim, stručna javnost je podijeljena što se tiče učinaka ovoga zakona – hoće li zakon utjecati na snižavanje cijena stanova ili će, najvjerojatnije, destimulirati graditelje na spuštanjem cijene novih stanova kako bi ih građani mogli platiti.

Socijalna sigurnost

Poseban problem u Hrvatskoj predstavlja i sve nepovoljniji odnos između broja osiguranika i broja umirovljenika. Tako je u veljači (za siječanj 2010.) u Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje bilo ukupno prijavljeno 1.507.067 osiguranika i 1.178.449 korisnika mirovine. Tako je broj korisnika mirovine u odnosu na broj osiguranika sa 1:1,32 krajem 2009. godine pao na 1:1,28, što je više nego zabrinjavajuće. Još krajem 2007. godine taj je odnos bio 1:1,41, dok je 1990. godine odnos bio 1:3, točnije bilo je 655.788 korisnika mirovine i 1.968.737 osiguranika. To je alarm koji se pali vezano uz održivost mirovinskog sustava na jednoj strani, a na drugoj strani premali broj zaposlenih od ukupno radno aktivnog stanovništva i ujedno rastuću brojku nezaposlenih što stvara snažan pritisak na Državni proračun. Tijekom 2009. godine i početkom 2010. godine broj umirovljenika rastao je i temeljem otpuštanja radnika jer su u mirovinu odlazili svi koji su imali uvjete za prijevremenu starosnu mirovinu što im je trajno umanjilo mirovinu i povećalo njihovu ovisnost o tuđoj pomoći.

Reformom zdravstva, provedenom 2008. godine građani mogu zatražiti dopunsko zdravstveno osiguranje kao jedan od oblika dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja, a koje pružaju privatne osiguravateljske kuće te Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (HZZO). Polica dopunskog zdravstvenog osiguranja HZZO-a pokriva participacije za određene zdravstvene usluge, koje se bez dopunskog osiguranja moraju platiti. Dakle, radnik ovisno o iznosu plaće mjesečno treba platiti 80,00 ili 130,00 kuna, a umirovljenik 50,00 ili 80,00 kuna osim ako pripada u kategorije koje su oslobođene plaćanja participacije. To je još jedan trošak koji radnik, ukoliko želi imati dopunsko osiguranje, mora dati od svoje plaće.

Pravična plaća

Prosječna neto plaća u Republici Hrvatskoj za mjesec siječanj 2010. godine iznosila je 5.258,00 kuna (cca €720.00), no radnik na taj iznos mora platiti 2% posebnog poreza. Prema potrošačkoj košarici koju

izrađuju sindikati u Hrvatskoj prosječna plaća pokriva jedva 80% osnovnih troškova koji su jednoj četveročlanoj obitelji potrebni kako bi preživjeli mjesečno razdoblje. Nadalje, više od 60 posto zaposlenih u pravnim osobama u Hrvatskoj prima prosječnu mjesečnu neto plaću manju od prosjeka na razini države. Većina građana kreditno je zadužena što znači da dio plaće odlazi na pokrivanje različitih kredita (detaljniji podaci u tabeli).

Ukoliko radnik želi dodatno osigurati i svoju mirovinu dio plaće će odvajati i za treći mirovinski stup. Za sve to jednostavno većina zaposlenih nema od čega izdvojiti.

Upravo nemogućnost pokrivanja osnovnih životnih troškova dio građana usmjerava u sivu ekonomiju, odnosno dodatnu zaradu nakon odrađenog redovitog posla, u kojoj nemaju niti prava niti zaštite, a u krizi je i posla u svojoj ekonomiji manje.

2008. godine nakon tripartitnih pregovora usvojen je Zakon o minimalnoj plaći te se iznos mijenja u mjesecu lipnju svake godine, no u lipnju 2009. godine Državni zavod za statistiku (DZS), koji je zadužen za izračun i objavu iznosa minimalne plaće, objavljuje iznos koji nije u skladu sa dogovorom socijalnih partnera, a ne odgovara ni formuli za izračun minimalne plaće koju je Vlada RH objavila u Pretpristupnom ekonomskom programu 2009. -2011. Budući u Zakonu postoji određena nejasnoća vezana uz izračun minimalne plaće, DZS odlučuje koristiti nepovoljniji izračun za radnike iako se iz sporazuma koji su potpisali socijalni partneri jasno vidi na koji se način treba računati minimalna plaća. Prema nekim procjenama, jer nije moguće dobiti službeni podatak, u Hrvatskoj blizu 130.000 radnika prima minimalnu plaću (€385) s time da zaposleni u sektoru tekstilne, drvoprerađivačke i kožarsko-obućarske industrije temeljem Zakona primaju nižu plaću. U drugoj polovici 2009. godine započeli su pregovori o izmjeni Zakona o minimalnoj plaći, no već nekoliko mjeseci nije održan niti jedan sastanak vezano uz tu problematiku.

Blizu 260.000 radnika radi u državnim i javnim službama te u jedinicama lokalne samouprave. Toj kategoriji zaposlenih plaća je smanjena u 2009. godini za 6%, a u 2010. godini najavljuju se dodatna rezanja njihovih prava- božićnica, regres, naknada za prijevoz i slično, no u tim djelatnostima nije došlo do otpuštanja zaposlenih. Trenutačna situacija u kojoj se svaki dan gase radna mjesta u proizvodnom sektoru smanjuje i prihod proračuna te je u 2010. godini održivost usvojenog Državnog proračuna ozbiljno dovedena u pitanje. U 2009. godini Državni je proračun doživio tri rebalansa, te je za očekivati da će i u tekućoj godini doći do rebalansa proračuna.

Pravo na organiziranje

Kao što je već rečeno Republika Hrvatska pravo na slobodu udruživanja i kolektivno pregovaranje jamči Ustavom, a Zakonom o radu ta su prava dodatno regulirana. Republika Hrvatska također je ratificirala Konvencije Međunarodne organizacije rada br. 87 o slobodi udruživanja i zaštiti prava na organiziranje i br. 98 o pravu na organiziranje i kolektivno pregovaranje.

Temeljem Zakona o radu sindikat može utemeljiti najmanje 10 punoljetnih poslovno sposobnih fizičkih osoba. Udrugu sindikata više razine (konfederaciju) mogu osnovati najmanje dva sindikata. Udrugu poslodavaca mogu utemeljiti tri pravne osobe, a udrugu poslodavaca više razine mogu osnovati najmanje dvije udruge poslodavaca. Zakon o radu nadalje regulira način registracije udruge, osnovne odrednice koje Statut udruge mora sadržavati, prikupljanje i zaštitu imovine od prisilnog izvršenja, podjelu imovine udruge te prestanak djelovanja udruge.

Reprezentativnost udruge sindikata više razine regulirana je posebnim zakonom dok je reprezentativnost udruge poslodavaca više razine regulirana zaključkom Gospodarsko-socijalnog vijeća. Trenutačno se vode pregovori o novom zakonu o reprezentativnosti udruge sindikata više razine, ali i sindikata za kolektivno pregovaranje. Prema procjenama blizu 30% zaposlenih članovi su nekog sindikata.

Budući sindikat može osnovati najmanje 10 radnika u Hrvatskoj postoji više od 300 sindikata i 5 reprezentativnih udruge sindikata više razine (sindikalskih središnjica) koje sudjeluju u radu Gospodarsko-socijalnog vijeća, nacionalnog tripartitnog tijela.

Zakon omogućuje osnivanje sindikata na razini poduzeća, grana i struka tako da je najveći broj sindikata registriran za djelovanje na području poduzeća te se i kolektivni ugovori u najvećem dijelu sklapaju upravo na razini poduzeća. Zabranjena je diskriminacija radnika temeljem članstva u sindikatu.

Pravo na kolektivno pregovaranje

Kolektivno pregovaranje i sklapanje kolektivnog ugovora također su regulirani Zakonom o radu. Stranke su kolektivnog ugovora jedan ili više poslodavaca ili njihove udruge i jedan ili više sindikata ili njihove udruge. Dakle, kolektivno pregovarati mogu samo poslodavci i sindikati. Kolektivno pregovaranje nije obvezno. Prema procjenama oko 70% zaposlenih u Republici Hrvatskoj pokriveno je kolektivnim ugovorima, bilo da su radnici članovi sindikata koji je potpisao kolektivni ugovor ili je kolektivni ugovor proširen na cijelu djelatnost. Budući Zakonom o radu nije regulirana reprezentativnost sindikata za kolektivno pregovaranje u praksi se pojavljuju problemi kada u poduzeću ili grani za koje se pregovara djeluje veći broj sindikata. Ukoliko se sindikati ne dogovore o pregovaračkom odboru, odluku o broju članova i sastavu odbora donosi Gospodarsko-socijalno vijeće temeljem broja članova sindikata zastupljenih na području za koje se sklapa kolektivni ugovor.

Kao što je već rečeno, veći dio kolektivnih ugovora sklapa se na razini poduzeća.

U državnim i javnim službama, kao i u poduzećima u većinskom državnom vlasništvu prava zaposlenih regulirana su kolektivnim ugovorom. Na žalost, u privatnom sektoru, pogotovo u malim poduzećima, ne postoje kolektivni ugovori, osim ako granski kolektivni ugovor nije proširen na cijelu djelatnost. U tim poduzećima u najvećem dijelu radnici nisu sindikalno organizirani iz različitih razloga, no ponajviše zbog toga što se radnici boje učlaniti u sindikat te vrlo često zbog straha od otkaza ni ne znaju koja su im prava pa pristaju na uvjete rada koji nisu u skladu sa zakonom (neplaćeni prekovremeni rad, smanjivanje plaće za vrijeme godišnjeg odmora, neiskorištavanje cijelog godišnjeg odmora, uz ugovor o radu se potpisuje i sporazumni raskid ugovora o radu u koji poslodavac kasnije samo upisuje datum, i dr.). Međutim nemogućnost sindikalnog organiziranja nije prisutna samo u malim poduzećima. Postoji niz velikih poslodavaca (u stranom i u hrvatskom vlasništvu) koji ne dozvoljavaju organiziranje sindikata koje, na žalost, sindikati ne mogu dokazati jer se informacija o tome kako se ne treba učlaniti u sindikat radniku kaže usmenim putem i „u četiri oka“. U zadnje vrijeme prisutna je pojava da se i visoki vladini dužnosnici, a i poneki predstavnici udruga poslodavaca, svojim javnim istupima izravno miješaju u slobodu udruživanja i organiziranja sindikata, odnosno sindikalnih središnjica.

U različitim medijima se u zadnjih godinu dana vrlo često pojavljuju komentari kojima se pokušava difimirati pojedine sindikalne čelnike, ali i sindikate općenito, posebice ukoliko je najavljen određeni prosvjed ili štrajk. Česti su slučajevi šikaniranja sindikalnih povjerenika pa i otkazivanja njihovih ugovora o radu.

No ono što ponajviše zabrinjava sindikate u Hrvatskoj su prava iz potpisanih, važećih kolektivnih ugovora koja se ne poštvaju. Na žalost, tome svojim preporukama pridonosi i Vlada RH. Zaposleni u državnim i javnim službama krajem 2009. godine dobili su pola ugovorenog iznosa za božićnice, dok se drugi dio treba isplatiti u ovoj godini (u vrijeme pisanja ovog izvještaja nije isplaćen). Nadalje, Vlada RH svojom je preporukom upravama trgovačkih društava u većinskom vlasništvu predložila da pokrenu postupak izmjene kolektivnih ugovora na način da se masa bruto plaća smanji za 10%; također im je preporučila da iznos božićnica za 2009. godinu utvrdi u iznosu ne većem od 1.250,00 kuna. Vlada tim poduzećima nije naredila, već im je preporučila da to učine u dogovoru sa sindikatima. No ukoliko sindikati na to nisu pristali, uprave tih poduzeća su, bez obzira na dogovoreno u kolektivnim ugovorima, radnicima isplatile preporučeni iznos, u nekim slučajevima uz obećanje da će ostatak dogovorenog iznosa naknadno isplatiti. Sve su preporuke u svojim obrazloženjima imale isti razlog – kriza. Budući je prije mjesec dana Vlada od uprava tih istih poduzeća zatražila podatke o posebnim pravima sindikalnih dužnosnika, sindikalnih povjerenika, povjerenika za zaštitu na radu, članova radničkog vijeća i predstavnika radnika u nadzornom odboru i financijskim izdacima poslodavca, za očekivati je i novu preporuku Vlade RH.

Situacija je daleko složenija u privatnom sektoru u kojemu sindikati pristaju na smanjenja plaća, smanjenja radnog tjedna, ukidanja određenih prava, a sve s ciljem održavanja i očuvanja radnih mjesta. Nažalost, u praksi postoje i zlouporabe od strane pojedinih poslodavaca.

Svoja prava radnici u konačnici mogu zaštititi putem sudskih tužbi, no zbog preopterećenosti hrvatskih sudova, radni sporovi traju i godinama, a česta je situacija da poslodavac, kada radnik konačno dobije presudu, više ni ne postoji.

Zaključak

Područje ekonomskih i socijalnih prava vrlo je opsežno i u ovom izvještaju nemoguće je govoriti o svim pravima, no namjera ovog izvještaja nije ni bila prikazati zakonodavni okvir u kojemu su ova prava regulirana. Zbog gospodarske krize, koja je Hrvatsku snažno pogodila, održivost svih prava koja su zajamčena građanima Hrvatske dovedena je pitanje. Očigledno je kako Vlada RH nije na vrijeme i konkretno odgovorila svojim mjerama na udar krize te se u zadnjih nekoliko mjeseci situacija značajno pogoršala. Najozbiljniji problem predstavlja trend povećanja nezaposlenosti i gubitka radnih mjesta koji izravno utječe na prihodovnu stranu Državnog proračuna i buduću održivost socijalnih prava – mirovinskog osiguranja, zdravstvene zaštite, socijalne skrbi te plaća zaposlenih u državnim i javnim službama.

Od sindikata se stalno traži razumijevanje i daljnje odricanje, poslodavci tvrde kako im Vlada ne pomaže dovoljno kako bi dobili povoljnije kredite i omogućili ne samo zadržavanje, već i otvaranje novih radnih mjesta, dok banke, koje su u stranom vlasništvu, bilježe značajne dobiti i ne razmišljaju ozbiljno o snižavanju kamata za kredite gospodarskom sektoru, ali i stanovništvu.

Gledano iz sindikalne perspektive, jer zastupam hrvatske sindikate, ne mogu ustvrditi kako je Vlada RH pokazala uvažavanje stavova i prijedloga sindikata za izlazak iz krize i pomoć građanima RH jer se komunikacija sa predstavnicima Vlade u većem dijelu svodi na traženje razumijevanja stanja u kojemu se nalazi gospodarstvo i prihvaćanje daljnjih restrikcija.

No uzrečica koja se sve češće pojavljuje među građanima - „Budi sretan što radiš i primaš plaću“ sigurno ne pokazuje uživanje svih ekonomskih i socijalnih prava koja su građanima zajamčena Ustavom RH i mnogim drugim međunarodnim dokumentima.

Prilog:

Republika Hrvatska od svog je osamostaljenja prihvatila veliki broj međunarodnih dokumenata koji se odnose na temeljna ljudska prava, a koja uključuju i ekonomska i socijalna prava:

- Konvenciju br. 29 o prisilnom ili obveznom radu Međunarodne organizacije rada, 1930 (N.N.-Međunarodni ugovori 2/94, 5/00),
- Konvenciju br. 87 o slobodi udruživanja i zaštiti prava na organiziranje Međunarodne organizacije rada (N.N.-međunarodni ugovori br. 2/94),
- Konvenciju br. 98 o pravu na organiziranje i kolektivno pregovaranje (N.N.-međunarodni ugovori br. 2/94),
- Konvenciju br.100 o jednakosti plaća radnika i radnica za rad jednake vrijednosti Međunarodne organizacije rada, 1951 (N.N.-Međunarodni ugovori br.6/96,3/00),
- Konvenciju br. 102. o najnižim standardima socijalne sigurnosti Međunarodne organizacije rada, 1952 (N.N.-međunarodni ugovori 2/94, 1/02),
- Konvenciju br.105 o ukinuću prinudnog rada, 1957 (N.N.-Međunarodni ugovori br.12/96,7/97),
- Konvenciju br.106. o tjednom odmoru u trgovini i uredima, 1957 (N.N.-Međunarodni ugovori br.6/95,3/02),
- Konvenciju br.111 o diskriminaciji u odnosu na zaposlenje i zanimanje Međunarodne organizacije rada, 1958 (N.N.-međunarodni ugovori br.2/94, 5/00),
- Konvenciju br.122 o politici zapošljavanja Međunarodne organizacije rada, 1964 (N.N.-međunarodni ugovori br.6/95, 3/02),
- Konvenciju br. 132 o plaćenom godišnjem odmoru (revidirana) Međunarodne organizacije rada, 1970 (N.N.-međunarodni ugovori br.2/94, 5/00),
- Konvenciju br. 135 o zaštiti i olakšicama koje se daju predstavnicima radnika u poduzeću (N.N.-međunarodni ugovori br. 2/94),
- Konvenciju br. 159 o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom Međunarodne organizacije rada, 1983 (N.N.-međunarodni ugovori br.2/94, 11/03),
- Konvenciju br. 182 o zabrani i trenutnim djelovanjima za ukidanje najgorih oblika dječjeg rada Međunarodne organizacije rada, 1999 (N.N.-međunarodni ugovori br.5/01),
- Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, New York, 16. prosinca 1966 (N.N.-međunarodni ugovori 12/93),
- Europska socijalna povelja, 1961 (N.N. – međunarodni ugovori 15/02),
- i drugi.

Ustav Republike Hrvatske ekonomska, socijalna i kulturna prava regulira i jamči u člancima 48. do 69. dok se primarnim i sekundarnim zakonodavstvom ta prava dodatno razrađuju i reguliraju.

Europska socijalna povelja

Vijeća Europe usvojilo je niz dokumenata koje su, nakon ratifikacije, države članice dužne primjenjivati, od kojih su najznačajniji instrumenti kojima se štite građanska, politička, ekonomska i socijalna prava Konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.) i Europska socijalna povelja (1961) koja je usvojena 1961. godine u Torinu, a stupila na snagu 1965. godine. Konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda štite se prava u građanskom i političkom području, dok je Europska socijalna povelja kao njezin komplement usmjerena na prava u ekonomskom i socijalnom području. 1996. godine potpisana je Revidirana Europska socijalna povelja koja je stupila na snagu 1999. godine, postupno zamjenjujući inicijalni dokument iz 1961. i uvodeći tri dodatna protokola kojima su uvedena nova prava i uspostavljen sustav primjene i nadzora nad poštivanjem prihvaćenih odredbi Povelje - Dodatni protokol Europskoj socijalnoj povelji (1988.), Protokol o izmjenama Europske socijalne povelje (1991.) i Dodatni

protokol kojim se uspostavlja sustav kolektivnih žalbi (1995.). Temeljna prava sadržana u Povelji odnose se na područje stanovanja, zdravlja, obrazovanja, zapošljavanja, pravne i socijalne zaštite, slobode kretanja i nediskriminacije. Svaka ugovorna stranka odnosno država mora prihvatiti 6 od 9 sljedećih članaka Povelje:

- članak 1. Pravo na rad,
- članak 5. Pravo organiziranja,
- članak 6. Pravo na kolektivno pregovaranje,
- članak 7. Pravo djece i mladeži na zaštitu,
- članak 12. Pravo na socijalnu sigurnost,
- članak 13. Pravo na socijalnu i medicinsku pomoć,
- članak 16. Pravo obitelji na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu,
- članak 19. Pravo radnika migranata i njihovih obitelji na zaštitu i pomoć,
- članak 20. Pravo na jednake mogućnosti i uvjete u pogledu zaposlenja i profesije bez diskriminacije prema spolu.

Hrvatska je Europsku socijalnu povelju, kao i tri njena protokola, potpisala 8. ožujka 1999. godine, a navedeni dokumenti su, nakon dovršenog postupka ratifikacije, stupili na snagu 2003. godine. Ratifikacijom navedenih akata Hrvatska je uključena u europski sustav primjene i nadzora socijalnih prava.

Hrvatska se obvezala primjenjivati odredbe 12 članaka iz Europske socijalne povelje potpisane u Torinu 1961. godine:

- Članak 1. pravo na rad
- Članak 2. pravo na pravične radne uvjete
- Članak 5. pravo organiziranja
- Članak 6. pravo na kolektivno pregovaranje
- Članak 7. pravo djece i mladeži na zaštitu
- Članak 8. pravo radnica na zaštitu
- Članak 9. pravo na profesionalno usmjeravanje
- Članak 11. pravo na zdravstvenu zaštitu
- Članak 13. pravo na socijalnu i medicinsku pomoć
- Članak 14. pravo korištenja usluga socijalnih službi
- Članak 16. pravo obitelji na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu
- Članak 17. pravo majke i djeteta na socijalnu i ekonomsku zaštitu

te prva tri članka Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji, sastavljenog u Strasbourgu 1988. godine:

- članak 1. pravo na jednake mogućnosti i postupanje pri radu i zapošljavanju bez diskriminacije na temelju spola,
- članak 2. pravo na obavješćivanje i savjetovanje,
- članak 3. pravo na sudjelovanje u određivanju i poboljšanju uvjeta rada i radne okoline.

Dodatak: Makroekonomski pokazatelji za RH

Krediti stanovništvu krajem siječnja 2010.	123.023.456.978,28
Broj stanovnika sredinom 2004. g. (DZS)	4.439.400
Kredita po stanovniku	27.711,73
Broj obitelji u RH	1.252.025
Kredita po obitelji	98.259,59
Ukupno zaposleni u siječnju 2010.	1.436.640
Ukupno nezaposleni u veljači 2010.	317.625 (18,3%)
Ukupno nezaposleni u veljači 2009.	262.821 (14,8%)
Kredita po zaposlenom	85.632,77
Prosječna neto plaća za siječanj 2010. (DZS)	5.258,00
Prosječnih neto plaća kreditne zaduženosti po zaposlenom	16,29
Prosječnih neto plaća kreditne zaduženosti po stanovniku	5,27
Minimalna bruto plaća	2.814,00
Inozemni dug u € krajem studenog 2009.	43.6 mlrd
Inozemni dug po zaposlenom u €	30.348,59
Inozemni dug po stanovniku u €	9.821,15
Inozemni dug po obitelji u €	34.823,59
Cijena skromnoga stana od 50 m ²	634.200,00
Koliko godina prosječni radnik treba raditi za stan od 50 m ²	9,81
Koliko radnik može mjesečno kupiti kvadrata s prosječnom plaćom	0,42
Broj potrebnih prosječnih plaća za četvorni metar stana	2,36
Broj korisnika socijalne pomoći, siječanj 2010.	96.119
Broj umirovljenika, siječanj 2010.	1.178.449
Prosječna mirovina isplaćena u veljači za siječanj 2010.	2.166,44
Stopa siromaštva u 2008. godini	17,4
Linija siromaštva (HRK)	24.311,00 godišnje

Izvor: DZS, HNB, NHS, HZZ, HZMO, HGK, HOK, IJF